

8 Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Účelem zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla dětem ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jejího zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání. Ve všech zařízeních je nepřetržitý celoroční provoz. Děti mohou být do zařízení umístěny pouze rozhodnutím soudu. Cílem zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravotního vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.

Mezi zařízení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Diagnostický ústav slouží jako místo pro zjištění, jaká konkrétní péče o nezletilou osobu je vyžadována. Na základě výsledků komplexního vyšetření vypracuje diagnostickou zprávu a na základě jejího výsledku, zdravotního stavu dětí a volné kapacity v jednotlivých zařízeních umísťuje prostřednictvím rozhodnutí soudu děti do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského domova jsou umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let, v případě studia do 26 let, které vyžadují občasné vedení a kontrolu. Do dětského domova mohou být umístěny i nezletilé matky spolu se svými dětmi. Dětský domov se školou je zařízení funkčně obdobné dětskému domovu. Jsou do něho zařazovány děti nesamostatné, vyžadující stálé vedení a kontrolu. Jeho přímou součástí je i základní škola a je určeno pro děti, u kterých by docházení do základní školy mimo zařízení nebylo možné či účelné. Do výchovného ústavu jsou umísťovány děti starší patnácti let se závažnými poruchami chování a s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou, děti vyžadující soustavnou, intenzivní individuální péči. Výchovný ústav zajišťuje dětem i středoškolské vzdělávání. Účelem středisek výchovné péče je poskytovat preventivně výchovnou péči a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny či důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. Zřizovatelem dětských domovů jsou převážně jednotlivé kraje, ale i církve a soukromé subjekty. Dětské domovy se školou a výchovné ústavy zřizuje MŠMT. Většina středisek výchovné péče je součástí dětských domovů nebo výchovných ústavů zřizovaných MŠMT.

ČŠI při inspekční činnosti v těchto zařízeních hodnotila naplňování standardů a využívání jejich principů v běžné praxi zařízení. Cílem tohoto hodnocení bylo postihnout hodnoty, které jsou pro dítě v kontextu jeho situace, rodiny a vývoje v rámci života v zařízení důležité a podstatné. Jsou jimi zejména podpora vztahů, schopnosti je navazovat a udržet, zachování sociálních, vztahových a materiálních kontextů, ve kterých dítě žije, práce s jeho životním příběhem, naplňování nejen jeho fyzických, ale také psychologických potřeb, možnosti spolurozhodování, aktivizace jeho rodiny a nastavení aktivit v zařízení, které rozvíjejí kompetence potřebné pro samostatný život.

Ve sledovaném období MŠMT vydalo tři metodické pokyny k činnosti školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. Jedná se o metodický pokyn k ohlašování mimořádné události a jiné závažné události, pokyn, kterým se vymezují základní vztahy MŠMT k řízení jím zřizovaných státních příspěvkových organizací vykonávajících činnost školy nebo školského zařízení, a metodický pokyn k vyplácení kapesného v návaznosti na hodnocení dětí. ČŠI při své inspekční činnosti v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, které zřizuje MŠMT, hodnotila zapracování těchto materiálů do dokumentace zařízení i jejich aktivní plnění v běžné praxi zařízení.